

Як медичному закладу підготуватися до перевірки і не тільки

Продовжуємо огляд надзвичайно цікавих виступів, які прозвучали 26 квітня 2019 р. у рамках Legal Medical Forum (ПеремогаSpace, м. Київ). Це спеціалізований захід для керівників лікувальних закладів всіх форм власності, штатних юристів медичних закладів, лікарів, адвокатів та юристів, присвячений юридичним питанням у сфері медицини. Організатор події — Олена Бабич, відомий адвокат у галузі медичного права.

Як закладу охорони здоров'я (ЗОЗ) підготуватися до перевірок? Яких фраз слід уникати в рекламі медичних послуг? Відмовитися від ведення пацієнта: законне право чи утопія? Чи можливо захистити честь і гідність лікаря у соціальних мережах? Про це далі.

«До нас іде ревізор!»

Про особливості перевірки медичних закладів — хто має право її проводити, як відкласти перевірку або законно відмовити в її проведенні, який мінімальний пакет документів повинен бути в медичному центрі — поінформував аудиторію **Олександр Гришаков**, адвокат, керуючий партнер компанії «Grishakov Law Company».

5 вересня 2018 р. Кабінет Міністрів України затвердив розпорядження про заходи, направлені на детінізацію відносин у сфері зайнятості населення.

З жовтня активно проводяться перевірки бізнесу з метою виявити порушення трудового законодавства, тіньові доходи (заробітні плати «у конвертах»), випадки неофіційного працевлаштування. Перевірки Державної служби України з питань праці (далі — Держпраці) не оминуть навіть невеличкий бізнес, зокрема ФОП з 5–10 співробітниками. З 1 січня 2019 р. відмінено мораторій на планові перевірки.

Відповідно до чинного законодавства, перевіряти бізнес можуть 33 контролюючих органи, з них 10 — медичних. Бувають фактичні, планові, позапланові перевірки, інспекційні візити (можуть здійснюватися службою Держпраці без направлення).

Хто має право перевіряти медичний центр? Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів — на дотримання санітарних норм, Закону про захист прав споживачів; Держпраці — дотримання трудового законодавства (приймом на роботу і звільнення, заробітна плата «в конвертах», кадрові справи); Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) (консультативно-експертна комісія) — дотримання ліцензійних умов з медичної практики, якість надання медичних послуг; департамент охорони здоров'я — дотримання ліцензійних умов із медичної практики, якість надання медичних послуг (за дорученням МОЗ); Держлікслужба — контроль обігу й обліку лікарських засобів; Державна служба з надзвичайних ситуацій — дотримання протипожежних норм; поліція, прокуратура, Служба безпеки України — за наявності кримінальної справи, проводять слідчі дії, що потребують присутності адвоката; Державна інспекція ядерного регулювання — відповідність вимогам джерел іонізуючого випромінювання; Антимонопольний комітет України, Державна фіскальна служба... І це не вичерпний перелік (таблиця).

У 53% випадків (n=3002) перевірки завершилися винесенням акта про порушення. При цьому, як зазначив спікер, останнім часом спостерігається покращення та збільшення прозорості процедури перевірок, вони відбуваються фахово і предметно. Все рідше трапляються ситуації, коли перевірки використовують як спосіб чинення тиску на бізнес.

Як правило, перевіряють:

1. Установчі документи.
2. Колективний договір.

3. Усі документи, пов'язані з оплатою праці.
4. Правила внутрішнього трудового розпорядку.
5. Трудові договори.
6. Штатний розпис.
7. Табелі обліку робочого часу, обліку робочого часу робітників, задіяних на шкідливому виробництві, розрахунку заробітних плат.
8. Листки непрацездатності та порядок їх оплати.
9. Графік відпусток.
10. Особові справи (карточка П-2): анкета, автобіографія, посадова інструкція, інструкція з охорони праці, електробезпеки, пожежної безпеки.

Одним зі шляхів отримання інформації інспектором з праці є бесіди зі співробітниками віч-на-віч, і працедавець зобов'язаний забезпечити таку можливість.

Штрафні санкції

За порушення трудового законодавства передбачені санкції. Допустили працівника до роботи без оформлення трудового договору, не оформили наказ або розпорядження про прийняття на роботу, не повідомили органи Державної фіскальної служби про прийняття на роботу (загалом більше 20 пунктів) — штраф 125 190 грн. (30 мінімальних заробітних плат). Не забезпечуються гарантії про оплату праці (наприклад немає оплати за понаднормову чи роботу у вихідні дні) — штраф 37 230 грн. за кожного працівника. Порушуються терміни виплати заробітної плати більше ніж на 1 міс або виплати не в повному обсязі, має місце факт недопущення до проведення перевірки або створення перешкод — штраф 11 169 грн.

Штраф у розмірі 417 тис. грн. передбачено у разі недопущення до процесу перевірки за питанням виявлення таких порушень, як:

- фактичний допуск працівника до роботи без оформлення трудового договору;
- оформлення працівника на неповний робочий час у разі фактичного виконання роботи протягом повного робочого часу, встановленого на підприємстві;
- виплата заробітної плати без нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування й податків.

Таблиця. Статистичні дані про перевірки, виконані у 2018–2019 рр. (на дані Opendatabot)

Орган	Проведено перевірок у 2018–2019 рр.	Частка від запланованих, %
Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів	2680	47
Державна служба України з питань праці	1006	18
Державна служба України з лікарських засобів і контролю за наркотиками	723	13
Державна служба України з надзвичайних ситуацій	325	6
Державна інспекція ядерного регулювання України	288	5
Пенсійний фонд України	283	5
Державна екологічна інспекція України	196	3
Державна інспекція з енергетичного нагляду за режимами споживання електричної й теплової енергії	124	2
Державна служба геології й надр України	25	0,44
МОЗ України	7	0,12
Державна служба України з питань геодезії, картографії й кадастру	5	0,09
Державна архітектурно-будівельна інспекція України	4	0,07

13 правил успішних перевірок

1. Пам'ятайте, що перевірка проводиться лише у присутності керівника медичного центру (кабінету), уповноваженої особи за його згоди.

2. Уточніть підстави для перевірки. У разі перевірки повинні бути в наявності направлення та службове посвідчення інспектора, у разі інспекційного візиту достатньо службового посвідчення інспектора. Трапляється, що у направленні містяться помилки у датах перевірки, назві закладу; вказано 2 фахівця, а прибув 1 або 3. Це може бути переконливою підставою для недопущення до перевірки.

3. Здійсніть «перевірку перевірки». Проаналізуйте документи інспекторів, перевірте посвідчення інспекторів на сайті (наприклад на сайті служби Держпраці є й фото інспекторів, їх посади), зателефонуйте на гарячу лінію.

Пам'ятайте, що ви маєте право на недопущення інспекторів до перевірки, якщо:

- порушується періодичність перевірок (планова перевірка приходить вдруге за рік);
- інспектор не представився і не надав документів (посвідчення, направлення на перевірку);
- не внесено запис у журнал реєстрації перевірок;
- період проведення позапланової перевірки перевищує 10 робочих днів, для суб'єктів малого бізнесу — 2 робочих дні;
- не надано копії погодження Державної регуляторної служби (якщо перевірка здійснюється на основі звернення фізичної особи).

4. Викликайте Поліцію і фіксуйте випадки нетверезого стану та неадекватної поведінки інспекторів, якщо такі мають місце, не допускайте їх до перевірки.

5. Видали документ = допустили до перевірки. Навіть якщо адміністратор закладу надасть інспектору копію Наказу про прийняття на роботу, це вважатиметься дозволом для початку перевірки.

6. Ви маєте право на адвоката.

7. Інспектори не можуть перешкоджати веденню вашої господарської діяльності. Якщо у лікаря-стоматолога у кріслі пацієнт, він повинен завершити роботу, а вже потім спілкуватися з інспекторами.

8. Перевірка здійснюється у межах режиму роботи медичного закладу.

9. Здійсніть відеозапис перевірки. Інспекторам для відеофіксації потрібна згода керівника.

10. Ви маєте право мовчати (ст. 63 Конституції України).

11. Обережно з документами! Заборонено вилучати оригінали документів. Інспектори мають право попросити завірені копії документів.

12. Не всі документи можуть зберігатися безпосередньо на підприємстві. Вони можуть зберігатися і в іншому місці, але цьому необхідно надати юридичне підтвердження, наприклад договір з адвокатом про збереження документів для аудиту.

13. Фіксуйте результати перевірки, підписуйте акт із зауваженнями (з приміткою «З ... абзацом ... сторінки не погоджуюся; більш детально свою позицію викладу протягом 3 днів»).

«Не бійтеся перевірок, це один зі способів зміцнення вашого бізнесу. Для протидії свавілля з боку інспекторів і правоохоронних органів потрібно чітко знати свої права та обов'язки, регулярно навчати персонал у форматі практичних тренінгів, укласти договір з адвокатом(-ми), укомплектувати заклад необхідною організаційною й медичною документацією», — резюмував спікер.

Мінне поле із заборон: як рекламувати свої послуги правильно

Корисну інформацію про право регулювання реклами медичних послуг (ліків, товарів медичного призначення, методів діагностики, лікування, реабілітації тощо) та показові приклади із судової практики презентував **Андрій Павлишин**, адвокат, старший партнер Адвокатського об'єднання «Пантеон».

Різновиди обмежень реклами медичних послуг перераховані у Законі «Про рекламу». Вони бувають загальні (ст. 5 — спонсорство, ст. 8 — загальні обмеження, ст. 10–11 — антиконкурентні обмеження, ст. 15–16 — телереклама) та спеціальні (ст. 21, особливості медичної реклами). Існують так звані антиконкурентні закони: про економічну конкуренцію, про захист від недобросовісної конкуренції.

Основні принципи реклами

- Реклама повинна бути законною, точною, достовірною, використовувати форми та заходи, які не завдають споживачеві шкоди.
- Вона не повинна підривати довіру суспільства до реклами й має відповідати принципам добросовісної конкуренції.
- Реклама не повинна містити інформацію та зображення, які порушують етичні, гуманістичні й моральні норми, нехтують правилами пристойності.
- Реклама повинна враховувати особливу чутливість дітей та не завдавати їм шкоди.

Дозволяється реклама лише тих медичних засобів і послуг, які дозволені центральним органом виконавчої влади, що формує державну політику у сфері охорони здоров'я (МОЗ України). Така реклама повинна містити вимогу про необхідність консультації з лікарем, рекомендацію щодо обов'язкового ознайомлення з інструкцією для медичного застосування лікарського засобу, текст цього попередження такого змісту «Самолікування може бути шкідливим для вашого здоров'я», що займає не менше 15% площі (тривалості) реклами. Реклама не може містити посилянь на терапевтичні ефекти стосовно захворювань, які не піддаються або важко піддаються лікуванню.

До того ж, існує безліч додаткових обмежень.

Ключовою є заборона:

- на розміщення відомостей, що лікувальний ефект від застосування лікарського засобу чи медичного виробу є гарантованим;
- заборона зображень зміни людського тіла або його частин внаслідок хвороби, поранень (проте допускається візуалізація з використанням здорового тіла людини, звірів, птахів, квітів, фруктів, для послуг із соціальним підтекстом — асоціації; спікер навів такі приклади з практики: зображення жаби на рекламі клініки, що спеціалізується на лікуванні папілою, невусів, родимок; слоган «Мы перестали пролезать в окна к любимым женщинам» в рекламі клініки, що пропонує терапію ожиріння);
- посилянь на конкретні випадки вдалого застосування лікарських засобів, виробів, послуг;
- рекомендацій або посилянь на медичних працівників, науковців, медичних закладів та організацій щодо рекламованих товару чи послуги від окремих осіб;
- спеціальних виявів подяки, вдячності, листів, уривків із них із рекомендаціями, розповідями про застосування та результати дії рекламованих товару чи послуги від окремих осіб;
- на участь лікарів та інших професійних медичних працівників, а також осіб, зовнішній вигляд яких імітує зовнішній вигляд лікаря (лікаря в білому халаті, хірургічному костюмі, галстуку й піджаку. — Прим. спікера).

«Щоб створити якісну й ефективну рекламу, яка відповідатиме вимогам законодавства, маркетолог і юрист мають працювати у тандемі», — запевнив А. Павлишин. Взаємовиключними при розміщенні в рекламі є методи лікування, профілактики, діагностики та реабілітації; лікарські засоби та медичні вироби; лікар, медичні працівники, імітація зовнішнього вигляду лікаря.

Фраза «Самолікування може бути шкідливим для вашого здоров'я» повинна займати не менше 15% площі (тривалості) реклами. Маркетологи зміщують акценти за допомогою кольору та розташування напису; уникають розміщення методів; розподіляють площу на два сюжети або роблять мікропаузу у відеосюжеті.

Реклама та діти: важливі нюанси

Забороняється реклама з інформацією, яка може підірвати авторитет батьків, опікунів, піклувальників, педагогів та довіру до них дітей; із закликами до дітей придбати продукцію або звернутися до третіх осіб із таким проханням. Реклама не повинна викликати відчуття неповноцінності, вказувати на можливість придбання рекламованого товару, розрахованого переважно на дітей, кожною сім'єю; створювати у дитини ілюзію, що володіння цією продукцією є їхньою перевагою над іншими дітьми; містити зображення дітей у небезпечних ситуаціях чи за обставин, що у разі їх імітації можуть завдати шкоди дітям або іншим особам. При цьому рекламу, де зображена звичайна дитина, без проблем можна використовувати.

Реклама та селебрітіз: бути чи не бути?

Існує пряма заборона на використання зображень і згадок імен популярних людей, героїв кіно- та анімаційних фільмів, авторитетних організацій. «Колись у рамках Одеси тривав спір стосовно можливості участі у рекламі відомого у регіоні радіоведучого. Хоча, наприклад, мешканцям Києва його ім'я незнайоме, на локальному рівні він був досить популярним і впізнаваним. Тому врешті-решт ця ідея не отримала підтримки», — прокоментував спікер.

Хто винен і чим це загрожує

Доповідач навів приклади реклами, що була визнана порушенням закону: текст реклами стоматологічної клініки містив формулювання «протезування, рентген» без надпису «Самолікування може бути шкідливим для вашого здоров'я»; не містила цю фразу й реклама послуг з комп'ютерної томографії. Рекламодавці керувалися ідеєю, що людина не може самостійно проводити ці дослідження, тому попередження про шкідливість самолікування розміщувати не обов'язково.

«Позиція логічна, але незаконна. При рекламі будь-якого методу, навіть хірургічного лікування раку, слід наголошувати на шкідливості самолікування для здоров'я. Ще раджу не дотримуватися так званого ступеневого захисту у питаннях щодо реклами. Тактика на кшталт «Цей борд розмістили не ми. Але якщо ви все-таки встановили, що це ми, зверніть увагу, що тут немає порушень» — хибна. Єдине, чого вдається досягти такими хитрощами, — налаштувати суддів проти себе, — запевнив А. Павлишин. — Якщо ви хочете оскаржувати штраф, то свою позицію слід вказувати у позові про скасування постанови, якою вас оштрафували, а не у відкликанні про примусове стягнення з вас коштів».

SuperSale: тільки у нас і тільки для вас

Конкурентність і добросовісність реклами порушує розміщення в оголошеннях безпідставної інформації про знижки або формулювання «за найнижчими цінами», «низькі ціни». Обов'язково слід уточнювати, на яку групу товарів поширюються знижки та який період їх дії. Детальну інформацію про вимоги до знижок і акцій містить Закон «Про рекламу».

Порушують законодавство і заяви на кшталт «Досвід клініки — 23 тис. успішних операцій», оскільки незрозуміло, про яке саме втручання йдеться; це досвід одного лікаря чи всього колективу; «Досвід роботи клініки — 150 років» (а мають на увазі загальний стаж роботи спеціалістів, які у ній працюють).

На Заході існують патентні війни між потужними гравцями ринку, наприклад Apple та Samsung, коли не тільки державні регуляторні органи, а й самі компанії здійснюють моніторинг реклами конкурентів і оцінюють її конкурентність, стежать за наповненням сайтів. Чим вищою ставатиме конкуренція на вітчизняному ринку, тим більше зростатиме ймовірність появи такої практики в Україні.

Чого очікувати?

«П'ятий рік поспіль на кожній із конференцій я анонсував зміну законодавства у сфері реклами, але нічого не відбувається. Хоча наразі зареєстровано кілька законопроектів, що стосуються реклами методів лікування, профілактики, діагностики та реабілітації, лікарських засобів і медичних виробів, кардинально ситуацію вони не змінять. Тільки «залатають дірки» і дещо обмежать поле для маніпуляцій рекламодавців. Суттєво вплине на правила реклами Закон про забезпечення функціонування української мови як дер-

жавної. Відтепер реклама може бути або українською, або однією із 24 офіційних мов Європейського Союзу. Російської у переліку немає. Навіть якщо реклама друкуватиметься у російськомовному журналі, вона повинна бути українською мовою. Мовою реклами на телебаченні й радіо також є українська. До кінця року ці правила наберуть чинності. Припускаю, що і сторінки в соціальних мережах краще вести українською», — прокоментував спікер.

Чи можна відмовитися від ведення пацієнта?

Чи має право лікар відмовити пацієнту в лікуванні і як правильно оформити таку відмову? У цьому питанні розбиралася **Тетяна Тарасюк**, юрист Управління охорони здоров'я Луцької міської ради, фахівець у галузі медичного права. Відповідно до чинного законодавства лікар не може реалізувати своє право на відмову від лікування пацієнта у двох випадках: в екстрених ситуаціях, а також, коли людина перебуває у невідкладному стані; за умови, що ця відмова загрожуватиме життю пацієнта і здоров'ю населення. «Тобто не можна виписати пацієнта зі стаціонару одразу після складної операції чи хворого з небезпечною інфекцією, які б правила вони не порушували. На мою думку, незаконною є й відмова з дискримінаційних мотивів — віку або стану здоров'я, що досить часто зустрічається», — зазначила Т. Тарасюк.

Щоб зрозуміти норму права, хто може відмовити пацієнту, слід уточнити, хто такий лікуючий лікар. При первинному зверненні важко назвати фахівця саме лікуючим лікарем. Цим терміном в Основах законодавства України про охорону здоров'я визначають лікаря ЗОЗ або лікаря, який провадить господарську діяльність як ФОП і який надає медичну допомогу пацієнту в період його обстеження та лікування. На первинному рівні лікуючий лікар вибирається пацієнтом, на вторинному і третинному — призначається йому керівником ЗОЗ або особою, уповноваженою ним на прийняття відповідних рішень. Лікуючим лікарем при первинному зверненні можна назвати тільки тоді, коли, наприклад, підписана інформована згода з пацієнтом.

Відповідно до ст. 34 Основ законодавства України про охорону здоров'я, лікар має право відмовитися від подальшого ведення пацієнта, якщо той не виконує медичних приписів або не виконує правила внутрішнього розпорядку ЗОЗ (за умови, що це не загрожуватиме життю пацієнта і здоров'ю населення). Типові приклади невиконання медичних приписів: пацієнт не з'явився на прийом, призначений лікарем; не виконує рекомендованих процедур; відмовляється від застосування ліків та ін.

Правила внутрішнього розпорядку закладу/правила перебування пацієнтів у ЗОЗ обов'язково мають бути в наявності й затверджуватися наказом керівника ЗОЗ. Бажано вносити до них інформацію про:

- режим роботи ЗОЗ та його структурних підрозділів;
- правила запису на прийом до лікаря та госпіталізації, у стаціонар, виписування;
- правила поведінки;
- принципи оформлення та обігу медичної документації (наприклад можна прописати, що медична карта не видається пацієнту на руки, уточнити, як і де оформлюються листки тимчасової непрацездатності тощо);
- заборони (поява у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, куріння на території ЗОЗ, аудіо-, фото-, відеозйомка та ін.).

У разі невиконання цих правил, особливо визначених заборон, можна відмовити пацієнту в лікуванні: виписати його зі стаціонару або відмовити у наданні амбулаторної допомоги.

«Правила перебування пацієнта у ЗОЗ та договір про надання медичних послуг можуть містити додаткові умови, за настання яких лікар та/чи ЗОЗ мають право відмовити пацієнту в наданні медичної допомоги», — сфокусувала увагу спікер.

Як документально зафіксувати порушення правил поведінки пацієнтом

- У разі порушень лікарських приписів, рекомендацій слід робити записи в медичній документації (медичній карті амбулаторного

хворого, медичній карті стаціонарного хворого, журналах, листку лікарських призначень, листку тимчасової непрацездатності тощо).

- Скласти акт, в якому зафіксувати порушення встановлених правил перебування пацієнтів у ЗОЗ (краще залучити до цього й інших медичних працівників).
- У разі порушення пацієнтом громадського порядку потрібно викликати працівників поліції.

Як оформити відмову лікаря від ведення пацієнта

Лікар повинен звернутися до керівника ЗОЗ або іншої уповноваженої особи із заявою, в якій описує ситуацію, що склалася із пацієнтом, надати підтверджувальні документи. Керівник ЗОЗ повідомляє пацієнту про відмову й одночасно пропонує замінити лікаря. У разі відсутності іншого фахівця аналогічної спеціальності відмовляє у наданні послуг та вживає заходів для розірвання договору в односторонньому порядку.

Як сімейному лікарю відмовитися від пацієнта, з яким укладено декларацію

Лікар повинен звернутися до керівника ЗОЗ із заявою, в якій описує ситуацію, що склалася із пацієнтом. Керівник ЗОЗ надсилає лист до Національної служби здоров'я України (НСЗУ), в якому описує обставини цієї відмови, та додає копії підтверджувальних документів (на електронну адресу або на поштову адресу). НСЗУ протягом 30 днів розглядає матеріали, приймає рішення та надсилає відповідь (на електронну адресу або звичайним листом). При цьому ЗОЗ зобов'язаний повідомити пацієнту чи його законному представнику про таку відмову протягом 5 робочих днів із дня надходження заяви лікуючого лікаря. «Як бачимо, терміни дещо не співпадають. Описана процедура не регламентована жодним документом і має рекомендаційний характер. Як повідомили представники НСЗУ, про проблему їм відомо, та поки що порядок відмови перебуває на стадії розроблення», — підкреслила Т. Тарасюк.

Лікар/ЗОЗ повинен відмовити пацієнту, якщо той не надав оформленої згоди або в ЗОЗ відсутні можливості надати необхідну медичну допомогу/медичну послугу:

- наявною ліцензією не передбачена спеціальність, за якою пацієнт потребує медичної допомоги;
- пацієнт потребує медичної допомоги, що виходить за межі спеціалізації лікаря;
- ЗОЗ не має можливості виконати клінічний протокол надання медичної допомоги;
- закінчилася метрологічна повірка медичного обладнання, апаратури;
- виникли проблеми в роботі медичного обладнання.

«Чітке дотримання процедури відмови допоможе лікарю та ЗОЗ уникнути необґрунтованих скарг, а, можливо, і кримінальної та цивільно-правової відповідальності», — зауважила Т. Тарасюк.

Як захистити репутацію лікаря в мережі Інтернет?

Як зрозуміти, чи є законні підстави для захисту честі, гідності й ділової репутації лікаря/лікувального закладу та звернення до суду? Що захистить від недостовірної інформації у соціальних мережах? За допомогою яких способів вдасться запобігти розповсюдженню недостовірної інформації? Корисні поради надала **Юлія Дузь**, адвокат Адвокатського бюро Олени Бабич.

Спікер із неабиякою професійною та акторською майстерністю провела детальний розбір типових помилок на прикладі змодельованої ситуації — посту в мережі Facebook з обуренням щодо роботи ЗОЗ та лікаря, які вчасно не надали допомоги пацієнту урологічного профілю з гострим боєм у зв'язку з наявністю у найбільшому за чисельністю районі Київської області лише одного УЗД-апарата.

«Головне у разі дискусій у публічній площині — так скористатися правом на свободу думки й слова, вільно вираження своїх поглядів

і переконань, щоб це не призвело до втрати свободи. Адже і фізична, і юридична особа може звернутися до суду з позовом про захист честі, гідності й ділової репутації. Ті, хто звертатиметься з позовом — лікар або установа, залежатиме від тексту посту й інформації, яка в ньому викладена. Коли користувач Інтернету негативно висловлюється про лікаря, гіпотетично це можна розцінювати як посягання на ділову репутацію медичного закладу. Проте цей факт потрібно доводити», — прокоментувала Ю. Дузь.

В особи, стосовно якої висунуті звинувачення, є право на відповідь, право на спростування інформації та право на відшкодування майнової та (або) моральної шкоди. Правом на відповідь до речко користуватися, якщо профіль особи підтверджено, особа звинувачує лікаря або ЗОЗ, але не підкріплює свої слова фактичними даними або вагомими аргументами, її пост є наклепом чи містить образи, а як майданчик для спілкування використовується не особиста сторінка особи, де вона може видаляти/коригувати коментарі, а незалежний майданчик. За словами спікера, з так званими користувачами-ботами, фейковими сторінками, які не можна ідентифікувати, жоден метод не працює; можна лише звернутися до адміністратора мережі, заблокувати фейкову сторінку. Спростувати інформацію — означає визнати через суд її недостовірною. Сукупність обставин юридичного складу правопорушення, які є підставою для задоволення позову:

- є факт поширення інформації, доведення її до відома хоча б однієї особи у будь-який спосіб;
- поширена інформація стосується фізичної чи юридичної особи, тобто позивача;
- поширюється недостовірна інформація, тобто така, що не відповідає дійсності;
- поширена інформація порушує особисті немайнові права.

Аби уникнути юридичних проблем, увесь пост має бути або оціночними судженнями (роздуми, думки, міркування, критика, оцінки, що не містять фактичних даних), або правдою. Якщо у пості використовуються фактичні дані, вони мусять бути достовірними на 100%.

«Якщо пацієнт напише: «5 квітня я відвідав стоматолога й отримав послуги з лікування зуба» — це фактичні дані, їх можна перевірити. Якщо ж коментар звучить як «вважаю, що лікар — поганий фахівець, я залишився незадоволеним і не рекомендую звертатися», це оціночні судження. У змодельованому мною прикладі про пацієнта урологічного профілю обурення щодо ненадання медичної допомоги є оціночним судженням, а інформація стосовно дати візиту, чисельності населення в районі та кількості апаратів УЗД — фактичними даними, — пояснила доповідач. — Іноді оціночні судження висловлюються в настільки різкій чи принизливій формі (наприклад «лікар — дурень»), що можуть трактуватися як образи та розглядатися як підстава для відшкодування моральної шкоди. Але права на спростування та визнання інформації недостовірною немає».

Також промовець проілюструвала виступ цікавими випадками з реальної судової практики, акцентувавши увагу на тому, що не завжди ЗОЗ або лікарю доцільно звертатися до суду з метою спростування інформації. Бо часто саме позивачу потрібно доводити, що викладена в пості інформація не відповідає дійсності. Питання, чи є скріншот посту або коментаря доказом, є дискусійним, оскільки в законодавстві відсутній термін «електронний доказ». Проте суди скріншоти приймають. На думку спікера, при спілкуванні у соціальних мережах саме скріншот є найзручнішим і найнадійнішим способом зафіксувати інформацію. Альтернативою може бути фото екрана комп'ютера, зроблене на телефон.

«Бути юристом — майже те саме, що бути лікарем. Потрібно тиснути, поки не заболить, — і тоді зрозумієш, куди дивитися», — іронізували юристи. Під час *Legal Medical Forum* їм вдалося зачепити найбільш болючі для медиків моменти: учасники заходу постійно занотовували корисні поради, робили ремарки із власного досвіду, після кожного виступу долучалися до жвавих обговорень у форматі питання/відповідь. Не припинилися дискусії навіть після дня напруженої роботи й завершення офіційної частини заходу. І це переконливий доказ заінтересованості медичної спільноти у подіях такого високого професійного й організаційного рівня.

Редакція «Українського медичного часопису» дякує організаторам за можливість долучитися до події і бажає *Legal Medical Forum* ще більше учасників!

Ольга Радучич,
фото Сергія Бека